

Fem memòria que TUKSLO- deixà descendència i rastre no sols en cat. i els parlars catalans, perquè també apareix amb la simplificació de -KSL- en l'antiguitat: Τουλλώνιος figura en una inscr. com nom d'un déu del Bàrduls (avui a Biscaia occid.): Mitxelena, *Apell.* § 492). I en *Btr.z.Nfg.* 1973, pp. 198, 199, 291, he demostrat que d'aquí vénen el nom de la ciutat lorenesa de *Toul*, de la llemosina *Tulle* i de *Tullette* de la Drôme; i hi he afegit una llarga llista de testimonis epigràfics gàl·lics. En *Tulle* la -s- perduda de TUKSLO- va causar prolongació de la vocal (d'on oc. *û*); en *toll* i *Toul* motivà duplicació de la -L-; i en els noms presents, solució intermèdia entre aquestes dues.

Un altre parònim molt antic, en la inscr. 15 sorotàptica de Noceda del Bierzo: *Nidoiedios*, epítet del déu *Cossus* 'Mars'; semblança curiosa amb el nostre nom, però sense gaire enllaç, perquè aquí hi ha -D- antiga i els nostres postulen -T-. Tanmateix, en aquest tenim un altre cas del prefix 20 cèltic i sorotàptic NI-.

¹ Descarto, en canvi, la idea d'identificar-hi «ad ipsa *insola*» de dos docs. de 1067 o 1075 llegits per Miret (*BABL* VIII, 437, 5245) encara que sigui lloc situat «in apendicio Sti. Victoris» (de Figols): 25 essent una «insula» havia de ser prop de l'aigua (del Segre o de la ribera del Segre o de Figols), i *La Nidola* és vall alta lluny del riu.

Nielles, V. *Negre*

LA NIOLA

Recollit com nom d'una partida dins el vast terme 35 muntanyenc de Cervera del Maestrat (XXVIII, 123.7). Probablement és com el val. *naieta* 'habitança petita, espècie d'entresòl' però format amb sufix *-ola* diminutiu equivalent de *-eta*. *Naia* 'galeria coberta' és mot ja antic [S. XIV] i català clàssic (*Tirant* etc.), 40 *DECat.* 870a16 ss., d'etim. explicada en pp.869-71., *Naieta* 870a56 ss., consta en ús viu a St. Mateu del Maestrat 871a53, *naia* a Cast.Pna. 871a53, i amplament en el val. central. La forma *niõla* vindria de *neiõla*: car hi ha una variant *neia*, amb *e*, que consta 45 a Palma de Mall. (870b2, 871b6); i cf. aranès *neira* (*PVArGc*, s.v.), de la mateixa etimologia.

No crec que vingui de l'arabisme *anea* 'boga, canyis' que és mot castellà (rar en àrab): *DECH* I, 265, però estrany al català. Per a *Bunea* que jo hi havia 50 relacionat, V. la bona etimologia en *Onom.* III 69a311. *Can Niol* i *Can Nioles* masies de la Menera són pron. imperfecta del NP *Aniol*.

Niro, V. *Unaire* i cf. *Negre*

LA NISALIA

Petita partida a la sortida del poble d'Alòs d'Àneu (XX, 161). Sembla venir d'un malnom de dona, potser una immigrant: de l'oc. ant. *nizaic*, *nizaiga*, 'caganiu, tot just eixit del niu': el qual, com el fr. *niais*, es deu usar en parlars moderns en el sentit de 'babbau, beneïtó'.

NITONS

Brossa (mapa de St. Julià) recull el nom del gorg 5 *de Llitors*, en el terme de Sant Julià de Vilatorrada (Osونا).

Aquest nom ha de ser una deformació de *nitons*, 'follets, esperits malignes o maliciosos' (amb dissimilació N - N > L - N), mot que prové del llatí NEPTUNUS, 'el déu del mar', que en la tradició popular va ser inclòs entre els dimonis (*DECat.* v, 934b25- 935b27): aquí, un dimoniet de les aigües. J.F.C.

Cf. el que s'ha explicat sobre *Sorreigs* a l'art. *Orís*.

NIULA

Llogaret muntanyenc de la Solana de Cerdanya, agre. a Ger, 8 k. a l'O. de Puigcerdà.

30 *Pron.*: *niõla* a Puigcerdà, Casac. 1920; id. a Guils, 1927 (exc. 89) i en les enq. de 1935 a Ger i a Guils (IX, 93ss.). Bona descripció en Pau Vila, *Cerdanya*, p. 243.

MENCIONS ANT. 964, perg. orig.: «Sti. P. de *Albi* --- *Ventaiola* --- *Equiles* --- et quantum abeo in *Sachane* --- et *Nereliano* --- et in ipso alode de *Aniula* --- *Narcinci* (V. art. *Nervils*) --- *Toxende* ---» (*Dipl. Cat. Vic* 304, § 363); 982: «in villa *Gere* --- in lo. q. voc. ad ipso torrente *Aniula*» (err. *amula*) (*Cart. Tavèrnoles*, 47.14); 2^a *meitat* S. XIII: *Aniula* (Delcor, *Juifs Puigcerdà*, en *Sefarad*, 1966, 32ss.); 1293: «d'En Seguí et d'En Lebrer de *Aniula*» (*InvLC*); 1396: «Angostrina --- del Senyor Rey: lo vilar de *Niula*» (*CoDoACA* XII, 1850f.). Ponsich (*Top.* 158) aporta 'Aniula 1271, 1280, 1285, 1299; vilar de *Aniula* 1312, 1330; *Niula* 1628. També P. Vila troba *Aniula* el S. XIV, i *Niula* només des del XVII.

ETIM. Induït, en els meus anys de jove enamorat de les muntanyes, per la proximitat de *Niula* amb dos llocs tan pròxims com l'Estany de *Malniu* i la Serra del *Cuniu*, de nom també semblant, vaig cavil·lar llargament, fent diverses conjeitures per trobar-los un lligam originari, animat també per la consciència de la inversemblança lingüística de derivar 55 *Niula* del cat. *niu* o del ll. *NIDUS*. Tot i que llavors no coneixia encara la forma medieval del nom *Niula*,